

Merhaba
Gazetesi'nin
okurlarına
armağanıdır.
Çarşamba
günleri
yayınlanır.

KADEMİK

Sayfalar

Cilt: 8 Sayı: 8
12 MART 2008 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Ali IŞIK**

maliuz@merhabagazetesi.com.tr • aliisik@merhabagazetesi.com.tr

İSTİKLAL MARŞIMIZIN YILDÖNÜMÜ

Büyük Milletler, büyük şâirleri, büyük şâirler de, büyük şiirleri meydana getirirler.

Büyük Türk Milletinin büyük şâirlerinin başında, Mehmet Âkif Ersoy gelir. Çünkü, Milli Marşımız olan "İstiklal Marşı", onun eseridir.

Kanlar ve canlar fedâ ederek istiklâl ve hürriyetini kazanan her milletin bir "milli marşı" vardır. Resmî törenlerde herkes göğsünü gere gerek onu söyler ve dinler.

Aziz milletimizin büyük komutanı Gazi Mustafa Kemal (Atatürk)'in önderliğinde başlatıp, yediden-yetmişe topyekün bütün evlâtlarıyla kazandığı Kurtuluş Savaşı'nı terennüm ederek, nesilden nesile anlatılmasını sağlayacak İstiklâl Marşı'na "milli marş" a ihtiyacı vardı. Vatan ve milletimizin; Bayrak ve sancağımızın kurtuluşunu; yeni, dinç, dinamik ve gülü Türk devletinin kuruluşunu, bu uğurda verdiği mukaddes ve mübârek mücadele ve mücâhedelerini, cansiperâne fedakarlıklarını; herkesi hayrete düşüren kahramanlıklarının bir bir terennüm edecek böyle bir marş, son büyük Türk destanını nesilden nesile aktarıp, yaşatacaktır.

İşte genç ve yeni Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin, daha ilk günlerden

**Yrd. Doç. Dr.
Hasan ÖZÖNDER**

itibaren üzerinde önemle durduğu konuların başında "İstiklâl Marşı'nın yazdırılması" geliyordu.

Maarif Vekâleti, yurt çapında ilânda bulunarak bir yarışma düzenledi. Birinciliği kazanacak olana da o zamanlar için bir hazine olan 500 lira da mükâfat koydu.

Kısa bir süre sonra Vekâlet'e, şiirler gelmeye başladı. 724 şiir toplanmıştı. Hepsinin de bir güzel tarafı vardı. Ama hiçbirisi "İstiklâl Marşı", "milli marş" olacak seviyede değildi.

O sırada Maarif Vekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Beyin birşey dikkatini çekmişti. Camilerde hutbeler okuyup, vaazlar vererek halkı Milli Mücadele'ye sevkeden; cephelerde askerlerimizin arasında, siperden sipere koşarak onları bu mübarek gazaya hazırlayan; yer yer terennüm ettiği milli duyguları coşturucu birbirinden güzel şiirlerin sahibi olan Mehmet Akif Beyin şiiri, gelenlerin arasında yoktu. Acaba niçin? O büyük mücâhid şâir, bu milli görevde niye yerini almamıştı?

Konuyu, Âkif'in can dostu Balıkesirli Hasan Basri (Çantay)'a açar. O da uygun bir anda bunu Âkif Beyden sorar. Âkif Bey'in cevabı: "Ben bu yaşta sonra yarışmaya mı çıkacağım, ayıp de-

ÖZÜR

Akademik Sayfalar'ın geçen haftaki 5 Mart 2008 tarihli VIII. cilt, 7. sayısında değerli bilim adamı **Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ**'ın unvanı sehven "Yrd. Doç. Dr." olarak yazılmıştır. Düzeltir, muhterem hocamız ve okurlarımızdan özür dileriz.

ğil mi? Hem ortaya para koymuşlar; para için İstiklâl Marşı yazılır mı?”

Hamdullah Suphi Bey durum anlayıp da, bu büyük işi ancak Mehmet Âkif Beyin başarabileceğini de kâni olduğu için kendisine yazdığı resmi bir mektupla, mükâfatın geri çekildiğini; Binâaleyh memleketi bu müessir telkin tehyic vasıtasından mahrum bırakmamasını rica edip derin hürmet ve muhabbetlerini sunar.

Bunun üzerine Âkif Bey, hemen orada kâğıt kaleme sarılarak zâten zihin ve gönlünde aylardan beri bir gergef gibi dokuduğu mısralarını, imbikten süzülen iksir damlacıkları gibi bir biri ardınca sıralamaya koyulur. İki gün sonra şiir hazırır. Tekrar gözden geçirilerek Vekâlet’e arz edilir.

1 Mart 1337 (1921) tarihinde T.B.B.M. Meclisi’nde görüşmeler başlar. Şiir, kürsüden okunur. Baştan sona büyük bir dikkatle dinlenilir. Her kıtânın bitişinde salon, alkışla çınlar.

12 Mart 1337 (1921) tarihinde yapılan oturumda marşın seçimi ve kabulü konuları görüşmeye açılır. Çeşitli milletvekilleri söz alarak, görüşlerini açıklarlar.

Uzun görüşme ve konuşmalardan sonra Mehmet Âkif Beyin yazıp, “Kahraman Odumuz’a” ithaf eylediği ve bu sebeple Safahat’ına, “O şiir benim değil büyük Türk Ordusu’nundur, Aziz Türk Milletindir...” diyerek dercetmediği marş, aziz Milletimiz’in “Milli Marşı” “İstiklâl Marşı” olarak kabul ve ilân olunmuştur. (12 Mart 1337/1921, Cumartesi saat:17.45)

Marş, Meclisde tekrar tekrar üç defa okunur. Herkes ayaktadır. Bütün salon büyük bir sevinç ve heyecanla doludur. Alkışlar her tarafı inletmektedir.

Bu kadar tezahürata dayanamayan Âkif Bey, son, derece mahcup şekilde bulunduğu yerden yavaşca kalkarak, salonu terkedermiştir.

Âkif Bey bu büyük marşı yazdığı zaman Milletvekili olduğu halde kalacak bir yeri yoktu; Hamamö-nü’ndeki

Taceddin Eendi Dergâ-hı’nın küçük bir odasında misafireten kalıyordu. Mükâfat olan 500 lirayı terkettiği o korkunç derecede soğuk kış günlerinde, sırtına giyeceği bir paltosu dahi mevcut değil idi.

Mehmet Âkif Beyin İstiklâl Marşı’nı kaleme aldığı, Dergâh’a ait ev, yeni baştan onarılarak “Mehmet Âkif Müzesi” haline getirilmiştir (29 Aralık 1973)

Mehmet Âkif Bey ömrünün son günlerinde hasta yatağında iken ziyaretine gelen dostları, İstiklâl Marşı’ndan bahsederler. Zayıf güçsüz günlerden beri hasta yatmakta olan üstad, hastabakıcının yardımıyla biraz doğrulur ve anlatmaya başlar: “İstiklâl Marşı... o günler ne samimi, ne heyecanlı gündü. O şiir, milletin o günkü heyecanının bir ifadesidir. Binbir fecâi karşısında bunalan ruhların ızdırapları içinde kurtuluş dakikalarının beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hâtırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz... Onu kimsa yazamaz... Onu ben de yazamam... Onu yazmak için, o günleri görmek, o günleri yaşamak lâzım. O şiir artık benim değildir. O, milletin malıdır. Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur...”

Yorgunluktan başı yastığa düşer. Misafirler vedâ ederler. Üstad gözlerini kapar. Sâkin, sessiz bir uykuya dalar.

Yine birgün kendisini ziyarete gelenlerden birisi bir an gaflet edip: “Üstad; icbederse bir “İstiklâl Marşı” daha yazar mısınız? Der.

Âkif Beyin o çukura gömülmüş fer-siz gözleri yaşarır ve yastığından başını hafifçe doğrultarak: “Allah, bu milleti bir daha “İstiklâl Marşı” yazdıracak hale getirmesin!” cevabını verir...

Milli Marşımızın bu yazılış yıldönümünde de büyük şairinin bu derin duasına gönülden “Âmin” derken onu, değerli bestekârı Zeki Üngör Beyi ve böylesine muhteşem marşı, “Milli Marş” olarak kabul edilmesinde emeği geçenleri rahmet ve minnetle anıyoruz.

İSTİKLÂL MARŞINI ANLAMAK...

Prof. Dr.
Ahmet SEVGİ

Bir metni doğru anlayabilmek için yazıldığı coğrafyayı gezip görmek, o günkü sosyal havayı soluyabilmek, bunlar mümkün olmazsa maziye kanatlanarak olup bitenlere ibret gözüyle bakabilmek gerekir. Kanaatimce “İstiklâl Marşı” gibi Türk milletini tek başına ayakta tutabilecek manevî güce sahip bir şiirin yeterince anlaşılabilmiş olmasının temelinde geçmişimize sırt çevirmemiz hatta onu inkâr etmemiz gerçeği yatmaktadır...

Hemen şunu belirtelim ki bizzat Mehmet Akif: “İstiklâl Marşı bir daha yazılamaz. Onu kimse yazamaz. Ben de yazamam. Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lazım.” dediğine göre İstiklâl Marşını anlayabilmek için öncelikle “Millî Mücadele” yıllarını iyi bilmek, o yıllarda Türk milletinin çektiği acıları, döktüğü göz yaşlarını hatırlamak gerekir. Bugün millet olarak birtakım sıkıntılar yaşıyorsak, birlik ve beraberliğimizi sarsacak bazı olumsuz kıpırdanmalar müşahade ediliyorsa bu, geçmişte olup bitenleri çok çabuk unutarak “İstiklâl Marşı” ruhundan hızla uzaklaşmış olmamızdan kaynaklanmaktadır:

“Ezana ne gerek var, herkesin evinde radyo var, televizyon var, takvim var” diyenlerin;

“Bu ezanlar -ki şahadetleri dinin temeli- Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli”

beytini anlaması mümkün değildir.

Bayrağı “bir metre bez parçası” olarak nitelendirenler, Millet Meclisi-

nin açık iradesine rağmen topraklarımızda faaliyetlerine devam eden yabancı güçlere tarlasını yahut dükkânını kiraya verebilmek için koşuşturanlar;

**“Dalgalar sen de şafaklar gibi ey nazlı bilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi belâl!
Ebedîyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır, Hakka tapan milletimin istiklâl.”**

mısralarında dile getirilen duygulardan ne kadar uzak olduklarının farkında mıdır acaba?..

“İlle de Avrupa Birliği” diye tepinenler veya “Vatan-millet kavramları geride kaldı. Küreselleşen dünyada bunlara yer yoktur.” borusu öttürenler;

**“Bastığın yerleri “toprak” diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme yazıktır atanı,
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.**

.....
**Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.”**

beyitlerinde dile getirilen düşüncelere katılıyorlar mı dersiniz...

Nihad Sami Banarlı. “İstiklâl Marşı, bir milleti ebediyen ayakta tutacak kadar sağlam mısralarla örülmüştür.” der. Evet, İstiklâl Marşı Türk milletini sonsuza dek yaşatacak güçte sağlam bir fikir ve ruh yapısına sahiptir. Peki, millet olarak o fikir ve ruha sahip çıkabiliyor muyuz? Dahası, İstiklâl Marşını okuyup anlayabiliyor muyuz? Heyhât!..

Dr. Yakup ŞAFK

ŞAHABETTİN UZLUK'UN NOTLARINDA SON DÖNEMDE YAŞAMIŞ KONYALI MEVLEVİLER

-3-

Bu yazı, asıl mesleği olan mimarlık ve ressamlığın yanısıra bir kültür adamı olarak da Konya'da birçok faaliyetler gerçekleştirmiş, Mevlâna ve mevlevîlik konusunda da eserler vermiş olan Şahabeddin Uzluk'un (1990-1989) Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Uzluk Arşivi'nde bulunan bazı yayımlanmamış notlarından istifadeyle hazırlanmıştır. Son dönemde yaşamış Mevlevîliğe mensup olan veya bu yolda hizmet eden Konyalı şahısları kapsayan bu makalenin birinci ve ikincisi, Akademik Sayfalar'ın 3.10.2007 ve 14.11.2007 tarihli nüshalarında yayımlanmıştı. Orada biyografisi verilen şahıslar şunlar idi: Abdülhalim Çelebi, Alişan Özatilla, Ârif Şahap Öktem, Bahâeddin Çelebi, Celâleddin Ali İmer, Cemâleddin Çelebi, Fehmi Efendi; Feridun Nâfız Uzluk, Hacı Abdülhamid, Hasan Said Çelebi, Hulki Âmil Keymen. Bu son makalemizde yer alan şahıslar ise Muhlis Koner, Sıdkı Dede, Şahabeddin Uzluk ve Veled Çelebi (İzbudak) olacaktır.¹

12.Muhlis Koner: 17 Mayıs 1886'da Konya'da doğdu. Babası Rüştü Efendi, annesi Şerife Emine Hanımdır. Mahallede çocuk okullarında okuduktan sonra, orta tahsilini eski Mülkî İdâdi'de bitirdi. Muhelif yıllarda Fransızca, Coğrafya, Psikoloji, Edebiyat ve Felsefe öğre-

menliklerinde bulundu. Ahmed Muammer Beyin Konya Valiliği (zamanında) belediye reisliği yaptı. Adana Milli Eğitim Müdürlüğü görevini aldı. Konya Halkevi Başkanlığı'nı (yaptı). *Selçuk* gazetesini kurdu baş yazarlığını idare etti.

Yazarlığı, pek eski yıllardan başlamaktadır. Biz henüz ortaokulda öğrenci (iken) çeşitli yazılarını mahalli gazetelerde okurduk. Konya lehçesi üstüne büyük ölçüde (mahâreti) vardı. Hatta *Gelin-Kaynana* adlı (eserini) daha (matbû) halini almadan, elden tedarik etmiş ve okumuştuk. Bu yazı sonradan Konya Halkevi yayınları arasında çıktı. Gazete ve dergilerdeki (bazı) yazıları da ayrıca kitap şeklinde basıldı.

Tanışma yıllarımız, çok eski vakitlere dayanır. Dayım Coğrafya öğretmenini Celaleddin Ali İmer (1885-1955), Koner'in okul arkadaşlarından olurdu. Kendi aralarında gece oturmaları yaparlardı. Vakit vakit vukû bulan ziyaretlerde (kendisini) konuğumuz olarak karşılardım. Esasen Muhlis Bey, annesi yönünden yakın akrabamızdı. Sonraları bu tanışıklık okulda ve Halkevi'nde daha kuvvetli bir dostluğa sebep oldu.

Resmi görevlerinden ayrıldıktan sonra, kendi kendine *Mesnevi* okumaya koyuldu. Sık sık Mevlâna Müzesi Kitaplığı'na uğrar *Mesnevi* açıklamasını Abidin Paşa'dan takip ederdi. Epey zaman bu çabalarıyla bir çok şeyler topladı. *Mesnevi'nin Özü*

(1) Aynı notlarda yer alan Ayaşlı Şâkir Efendi hakkında Akademik Sayfalar'ın 21.6.2006 tarihli nüshasına bakınız.

adlı değerli kitabını Konya Belediyesi 1961'de bastırdı. Daha önce de *Konya (ve) Rehberi* (1921), *Ayaşlı Şakir* (1933), *Görüşlerim* (1943) adlı kişiliğini yansıtacak eserleri yayınlamıştı.

Muhlis Koner orta boylu, zayıf yapılı, duruşu ciddi (biriydi); konuşmaları insanı sıkımadı. Sözlerinin arasında çok espriler yapardı. Önüne eğik yürürdü. Çok kısa süren bir hastalıktan sonra 21 Ekim 1962'de hayata gözlerini kapadı. Kabri Üçler (Türbe) Mezarlığında bulunmaktadır.² [s.77-78]

13.Sıdkı Dede: 1239 (1824) yılında Filibe'de [Bulgaristan] doğdu. Üçler Mezarlığı'ndaki kabir taşında yazılı olduğu gibi, yüz on sene yaşamıştır. İlk öğrenimini Filibe'de yaptı. Gördüğü bir rüya gereğince 1267 (1851)'de İstanbul'a geldi. Kadıasker Filibeli Halil Fevzi Efendi'den Arapça, Farsça öğrendi. Sonra 1292 (1875)'te Konya'da (çileye soyundu); 1001 gün Mevlâna Dergâhı'nda hiçbir yere ayrılmadan bu hizmeti tamamlayıp hücreye çıktı. 1883'te tarikatçı ve mesnevihan Hacı Eyüp Çelebi ölmüştü. (Yerine o, mesnevihan oldu). 1885'te (Sultan Selim Camii'nde) hatiplik görevini ifa etmek ve cehrî namazlar [Sabah, Akşam, Yatsı] ile Cuma, Bayram namazlarını kıldırarak üzere vekâlet beratına da mâlik oldu.

Sıdkı Dede medreseden mezun (olduğu için) Arapça ve Farsça'yı çok iyi bilirdi. Nitekim 1906'da Konya'yı ziyaretegelen o zamanki Almanya'nın İran Büyükelçisi Friedrich Rosen, babasının *Mesnevi* tercümesinde

[Münih, 1913] Mevlâna dergâhındaki hücre sahibi dervişler arasında yalnız Sıdkı Dede ile rahatça Farsça konuşabildiğini açıklamaktadır. [Bu kitabın bir nüshası Konyalı arkadaşımız Tevfik Dünder Bey tarafından daha bazı kitaplarla birlikte Mevlâna Müzesi Kitaplığı'na armağan edilmişti.]

Sıdkı Dede hakkında Mevleviler arasında şöyle bir olay da anlatılır: Vaktin postnişinlerinden Sadrettin Çelebi zamanında İran'dan Dergâh'a gelen Farsça bir mektubun anlaşılması bahis konusu olunca Sıdkı Dede, "Fakir onu bir göreyim" demiş ve mektubu alıp hücreğine gitmiş. Orada mektubu okumuş ve güzel talik yazısıyla anlamını kağıda geçirmiş ve cevabını Farsça yazarak (ilgili kişiye) sunmuştur. O günden sonra Sıdkı Dede'nin bilgiliği daha geniş ölçüde yayılmıştır.

Sıdkı Dede yalnız din bilimiyle kalmamıştır. (Kendisinin) aynı zamanda sanat dallarından hat ve hak [oyma] çalışmalarında da büyük (mahâreti) vardı. Bu uğurda pek çok çabaları olduğunu bildiğimiz bu büyük bilgicin sanat dalına ait bir yapıtı kitaplığımızda bulunmaktadır. Bu eserin baş tarafında bir Mevlâna sikkesi ve etrafında renkli çiçek süsleri vardır. Bu kitap başlığı ve metin yazıları Sipehsâlâr'ın Farsça menâkıb kitabındadır. Kitabın ilk sahifesinde, kendisinin kazdığı mühürle mühürlenmiş "temelleke'l-fakir hâdimül-Mesnevî Sıdkî el-Mevlevî"³ yazısı bulunmaktadır.

Sıtkı Dede Köprübaşı'na giden caddeden sola dönen Ovalıoğlu Sokağı'nda, Ovalıoğlu Camii (Çelik Paşa) yanında, iç güveysi olarak girdiği eşi Hediye Hanım'ın evinde otururdu. Çocuğu olmamıştı. Bu se-

(2) Kaynak: Özgen Küçükkoner, Yeni Konya, yıl 15, sayı 5058, sahife 2, Konya 1963. (ŞU) Son yıllarda Muhlis Beyin vefakâr torunu Av. Özgen Küçükkoner Beyin gayretleriyle merhum Koner hakkında çeşitli anma toplantıları düzenlenmekte, yazıları kitap olarak neşredilmektedir. Mesnevi'nin Özü de yeniden basılmıştır. (Konya, 2005, Tablet yay.)

(3) Manası: "(Bu kitap) fakir, Mesnevî hizmetçisi, Mevlevî Sıdkı'nın malıdır."

bepten *Osmanlı Müellifleri* yazarı Bursalı M. Tahir Bey ve Aşçıbaşı Salâhaddin Dede “ümmetsiz peygamber” diye takılırlardı. Az konuşur, herkesle içli dışlı olmazdı. Sakalını boyardı. Orta boylu, kendi halinde, dindar bir kişiydi. 1352 (1933) yılında sonsuzluğa kavuştu. Kabri Üçler (Türbe) Mezarlığı’ndadır. Çeşitli kişiler, ölüm ağrısını yazmışlardır. Fakat onların en içlisini Üsküdar Mevlevihânesi (son) şeyhi Ahmed Remzi Dede (Akyürek) şu mısralarıyla söylemiştir:

Mesnevîhân u imâm-ı Hânikâh-ı Pîr idi⁴

Ârif-i kâmil mücevvid pek fâsih Sıdkî Dede

Keşf-i râz etmezdi nâ-ehle bulursa ehl-i hâl

Bahs açardı sırr-ı vahdetten sarîh Sıdkî Dede

Mescide behr-i imâmet yüz sürerdi her seher

Âsitâna subh-ı sâdıkla sabîh Sıdkî Dede

Sinni yüz on üç erdi işbu fânî dünyede⁵

Vermedi bir kerre yüz vechen melîh Sıdkî Dede

Tengnâ-yı hücre-i tenden çıkardı cânı pâk

(4) Bu manzûme, Ahmed Remzi Dede’nin Divan’ında vardır. (s.265-266) Bkz. Ahmed Remzi Akyürek ve Şiirleri, nşr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara, 1987. Bazı okuma hatalarını da taşımakta olan yukarıdaki metin, Divan’la karşılaştırılarak tashiî edilmiştir.

(5) Bu mısra, Divan’da “Sinni yaklaştı yüze dünyâ nevha etse de” şeklinde okunarak dipnotta mısraın eksik olduğu belirtilmiştir. (s.266) Kanaatimizce doğrusu, “Sinni yaklaştı yüze dünyâ teveccüh etse de” olmalıdır. Mısraın yukarıdaki şekliyle olan farklılık, Ahmed Remzi Dede’nin, Sıdkî Dede’nin yaşı hakkında zamanla farklı bilgiler edinmiş olduğunu göstermektedir.

Buldu dâr-ı vaslâda câ-yı fesîh Sıdkî Dede

Remziyâ târihi gerçektir erenler lutfudur

Mak’ad-ı sıdka kuûd etdi sahib Sıdkî Dede

(1352)

Yukarıda yazdığım “Sinni yüz on üç erdi işbu fânî dünyede” mısraına göre Sıdkî Dede’nin kabir taşında (yazılı olan) ve Selçuk Es’in şüpheli olarak bildirdiği [*Yeni Konya*, yıl 25, sayı 9665, sahife 3, Konya 1973] doğum yılını (1242/1826)’dan saymak doğru değildir; bilakis 3 yıl daha geriye götürerek [1239/1824]’den başlatmak lazımdır. Çünkü Ahmed Remzi Dede’nin Sıtkî Dede’yle çok eskilere dayanmış bir tanışıklığı vardır.

O halde Konya’daki kabir taşının yapımı esnasında verilmiş yanlış bir bilgi (söz konusudur). Bu sebepten taşıdaki “Ta’lîm-i edeble yaşayıp yüz ona girmiş” satırı, Sıdkî Dede’nin yaşını üç yıl eksik göstermektedir. Bunun için Dede’nin kabir taşındaki sayıyı değil, Şeyh Ahmed Remzi Dede’nin mısraındaki yüz on üç yaşını kabullenmek daha doğrudur.⁶ [s.91-92]

(6) Mevlâna Dergâhı son mesnevîhanı ve Sultan Selim Camii hatibi Sıdkî Dede, son devir Mevleviliğinde kutup olarak tanınan kişilerden biridir. Bkz. Gölpınarlı, Mevlâna’dan Sonra Mevlevilik, s.410; Hasan Özönder, “Mevlevilikte Hat ve Hattat Sıdkî Dede”, II. Millî Mevlâna Kongresi, Tebliğler, s.129-149, Konya, 1987. (Gölpınarlı’nın hazırladığı Mevlâna Müzesi Yazmaları Katologu’nda muhtelif vesilelerle Sıdkî Hüseyin Dede zikredilmektedir. Mehmet Ali Uz Bey’in Konya Âlimleri ve Velileri isimli eserinde hayat hikâyesi bulunmaktadır. Nail Bülbül Bey de Merhaba Gazetesi’nin 31.5.2006 tarihli nüshasında, “Hacıfettah Mezarlığı’nda medfun bulunan Nakşibendî Şeyhi Muhammed Bahaeddin Efendi’nin halifesi, Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Hocaefendi’nin büyük saygı duyduğu şehrimizin tanınmış âlimlerinden Fahri Kulu Hocaefendi’nin metnini hazırladığı, güzel bir ta’lik yazı ile yazılan Sıtkî Dede’nin kabir taşı” diyerek kitabeyi takdim etmektedir.

14.Şahabeddin

Uzluk:

1316/1902 yılında Konya'da Çelebi Sokağı'nda doğdu.⁷ Çelebi ailesindendir. Babası Ahmed Bey'dir. İlk mektepleri Konya'da bitirdi. 1919'da Sanâyi-i Nefîse-i Âlî mektebinde Çallı İbrahim, Hikmet Onat, Âdil ve İhsan Bey'lerin atölyelerinde resim ve heykel gördükten sonra, mimarlık şubesinde Mimar Kemâleddin, Mimar Vedat, Mimar Mongeri (Monceri) Bey'lerin atölyelerinde de muhtelif stilleri öğrendi ve projeler tanzim etti. Teorik derslerden, Türk Mimarisi'ni Kemâleddin; Osmanlı Mimarisi'ni Vedat; Yunan, Bizans klâsiklerini ve İtalyan rönesansını Mimar Mongeri'den; Matematik, Kozmografya, Cebir ve Menâzır'ı Ahmed Ziya; İnşaatçılık'ı Mühendis Mahmud Şükrü; Geometrik Çizmeler'i Mühendis Ferid; Keşif Usûlü'nü Mühendis Salâhaddin; Betonarmecilik'i Mühendis Gâlib; Genel Sanat Tarihi'ni Vahid; Estetik dersini Ahmed Haşim, Fâzıl Ahmed ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu Bey'lerden takip etti. *Anadolu, Millî Mecmua, Servet-i Fünun* dergileriyle, *İkdam* ve *Alemdar* gazetelerinde resamlık ve mimarlık dallarına ait çeşitli makaleler yayınladı. Ayrıca 1922 yılında Sanâyi-i Nefîse Talebe Birliği'ni kurdu.

Henüz ortaokul ve idâdide resim ve hatta karşı büyük ilgisi vardı. Okulda resim öğretmenini Bekir Sıdkı (Akşehirli) ve yazı hocası Konyalı Müderriszâde Ahmed Efendi idi. Hatta o okullarda Namık Kemal'in ve Prens Sabahaddin'in kara kalem portrelerini çizdiği için izinsiz kaldı-

ğı gibi, Abdülmecid Efendi daha şehzâde iken, tayyâre şehidi Fethi Bey'in kendisiyle, uçağının resmini yapmış ve (ona) yollamıştı. Ayrıca kara kalem portre olarak Avusturya-Macaristan kralı Karl'ın portresini yapmış ve kraliçe Zita'ya sunmuştu. Cuma günleri kardeşiyle ziyaret eder, kitâbelerini (okumaya) ve resimlerini çizmeye çalışırdı.

1924'de Almanya'ya gitti. Berlin'de resim dersini Liberman'dan, heykeli de Veimar'da Engelman'dan takip etti. 1928'de yaptığı Koca Sinan rölyefinden dolayı hocasından takdir kazandı. Münih'te klâsik sanat tarihini, Knakfus'dan, ortaçağı Wölfflin'den, rönesansı, (?)'tan takip etti. Ayrıca büyük inşaatçılığı Bestelmayer, Schumacher'den, şehirciliği Fischer'den bahçeciliği ve mezarlığı Abel'den, Grosellin atölyelerinde çalışarak öğrendi.

Berlin'de Jansen'in yanında asistan olarak 4 sene kaldı. T.H.'de 4 ayrı ulustan olan asistanların biri oldu. Bu arada birçok çalışmalarla birlikte Ankara'nın şehir plânının çizimlerine iştirak etti. Tanınmış Alman bilginleriyle tanıştı ve muhâberelerde bulundu. (...)

1936'da Türkiye'ye döndü ve Konya'da özel işler yapmaya başladı. General Kurtcepe'nin ricası üzerine askeri ortaokulda Almanca hocalığını kabul etti. 1937'de sivil ortaokulun Almanca öğretmenliğini de (üstlenerek) 30 yılı aşkın bir süre çalıştı. Her iki okulda da Alman dilinin öğretiminde indirekt metodunu takip etti. Çocuklar okul içinde ve dışında yalnız Almanca konuştu. Okulda öğrenciler ve öğretmenler için dersten sonra kurslar açtı. Bu kurslar Alâaddin Tepesi yamacındaki Halkevi salonunda birçok kez tek-

(7) Şahabettin Bey'in doğum tarihi muhtelif biyografilerde 1900 olarak görülmektedir. Zaten Hicrî 1316'nın karşılığı 1898, Rûmî 1316'nın karşılığı 1900'dür. Bir yanlışlık olduğu açıktır.

rarlandı. Aynı yerde ressam Şemsi ile birlikte mimarlık ve ressamlık mevzuunda bir sergi açtı.

Konya'daki bu çabaları yalnız Almanca öğretmenliğiyle kalmadı. *Türk Sözü*, *Babalık*, *Çağ*, *Yeni Fikir* ve *Halkevi* dergilerinde Türk güzel sanatları ve dallarına ait yüzlerce yazılar yazdı. *Mevlâna'nın Ressamları*, *Mevlâna'nın Türbesi*, *Kelük bin Abdullah*, *Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mimarisi*, *Konya Âbideleri*, *Sinan bin Abdülmennan*, *Selçukîlerin Konya Sarayı*, *Hindistan'da Mimar Sinan'ın Çırakları*, *Mevlevilikte Resim ve Resimde Mevleviler* (adlı eserleri kaleme aldı). F.Sarre'nin *Konya Köşkü*'nü Almancadan Türkçe'ye çevirdi; eser, Türk Tarih Kurumu tarafından basıldı.⁸

1951 yılında Türkiye Anıtlar Derneği'nin Konya şubesini kurdu. İdaresini ele alarak, Şems Türbesi ve Camii [1954], Şeyh Sadreddin Konevi Camii ve Türbesi [1957], Şeyh Osman Rumi [1958], Zenburi Mes-cidi [1958-1969] ve Hoca Ahmed Fakih Türbe ve Camii [1961] onarımlarında (binaların) mimarlığını yaptı. Bu arada merkezle anlaşarak Türk âbidelerinin iç ve dış görünüşlerini (yansıtan) küçük ve büyük ölçüde kartlar ve takvimler yayınladı. Merkeze ve şubeye yardımda bulundu. Henüz yayına çıkmamış yazılar ve onarılacak yapıtlar varsa da üzüntüyle işaret edilebilir ki bunlar için henüz maddi imkânlar hazırlanmak

üzerebilir.⁹ [s.80-82]

15.Veled Çelebi (İzbudak): 1284 (1868) yılında Konya'da dünyaya geldi. Mustafa Necib Çelebi'nin oğludur. İlkokulu bitirdi. Esad Paşa'nın açtığı rüştiyeye (devam etti). Mevlâna Türbesi'ne bitişik Sultan Veled Medresesi'nde öğrenimini tamamladı. Burada Arapça ve Farsça'daki güç metinleri sökebilecek bir duruma ulaştı.

1889'da İstanbul'a gitti. Eyüp Sultan'daki Bahariye Mevlevihânesi'nde kaldı. O zaman tekkenin şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede idi. Çeşitli dallarda tanınmış kişiler vakit vakit mevlvihâneye geliyorlardı.

Veled Çelebi bu toplantılarda kendini ilgilendiren kişilerden faydalanmaktaydı. Sultan Veled Medresesi'ndeki Farsça ve Arapça durumu çok üstün bir hal (aldığından) Mesnevi derslerini Hasîrîzâde Elif Efendi'den takip ediyordu. (Zaten daha Konya'da iken) (Vilayet mektupçusu) Nâzım Paşa'nın öncülüğü ile Konya Gazetesi'nde kendisi için bir sahife açılmıştı. Bu gazetede ve İstanbul'da (çıkan) *Tercümân-ı Hakikat*'te gazeller, manzûmeler yazıyordu.

İstanbul'da 1890 yılından sonra *Resimli Gazete*, *Mektep*, *Maârif*, *Hazîne-i Fünûn* gibi dergilerde çeşitli mevzularda yazılar (yazıyor), bir yandan da özel derslerle vaktini sürdürüyordu Aradan (uzun) bir zaman geçtikten (sonra dahi) Türk dili üzerine yaptığı incelemeler, (ilgilenenlere) büyük kılavuzluk yapmaktaydı.

(8) Yazarın bu listede zikretmediği eserleri de bulunmaktadır. İhsan Kayseri Bey'in 4.7.2007 tarihli Akademik Sayfalar'daki yazısında merhum Uzluk'un hayatı ve eserlerine dair ayrıntılar vardır.

(9) Uzluk kardeşler hakkında yayınladığımız makalelerin geniş bir özeti için bkz. Veled Çelebi-Ahmed Remzi-Tâhirü'l-Mevlevî, Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları, nşr. Y.Şafak-Y.Öz, Konya, 2007, s.1-7, 18-33. (Tekin Kitabevi)

1894'te ise Türk kültürünün muhtelif yönlerinde yazılar yazmaya (devam ediyor); diğer taraftan da devlet görevini kabul etmiş, çalışıyordu.

Konya'da yazı öğretmenliği ile başlayan öğretim hayatı İstanbul'da Davut Paşa Ortaokulu'nda Farsça, diğer taraftan (Dârülfünun) Edebiyat (Şubesi'nde) Fars Edebiyatı (hocalığı ile devam etti). 1910'da Konya'da Mevlâna Dergâhı postnişinliğine getirildi. 1919'da görevinden (alındı). 1920'de Anadolu'ya geçti. (1943) yılına kadar Büyük Millet Meclisi üyesi olarak (görev yaptı); Türk Dil Kurumu çalışmalarına da (katıldı).

Ölümüne kadar süren Mevlâna ve mevlevilik üstüne yapıtları (şunlardır): *Mevlâna Menâkıbı*: Çok geniş bilgiyi toplamaktadır. Eksik olmakla beraber henüz yayıma da çıkarılmış değildir. Vasiyeti üstüne Prof. Dr. F. Nâfiz Uzluk'un özel kitaplığındadır. Aynı mevzuda bir yapıtı, 1333 (1914) yılında Konya ili (salnâmesinde yer almaktadır). (Yetkililer eserin), İstanbul'da Cihan kitaplığı sahibi Mihran ile basılmasında anlaştıkları halde, pahalılık yüzünden baskısı geri kalmıştır. Mevlâna menkıbelerine ait başka bir yapıtı da vardır. Bu da aynı Profesör'ün kitaplığında korunmaktadır. Mevlâna'yı Arapça olarak anlatan başka bir (eserinin) yazması da yine aynı kişinin kitaplığında durmaktadır.

(*Dîvân-ı Türki-i Sultan Veled*): Sultan Veled'in *Divan*'ı ile *İbtidânâme* ve *Rebâb-nâme*'sindeki Türkçe şiirlerdir. 1925 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı (Maârif Vekâleti) yayımları arasında (çıkıştır).

Hayru'l-kelâm: Mevlâna'nın Arapça vasiyetinin şerh edilmiş hali-

dir. 1914'te yayımlanmıştır.

Mevlâna ve Sultan Veled'in Rumca Şiirleri.

Es-Seyfü'l-kâtî' fî reddi alâ cildi'sâbi: *Mesnevi*'nin 7. cildi olmadığını savunmaktadır. Yazma halindeki bu yapıtı da Profesör'ün kitaplığında durmaktadır.

Mesnevi (Tercümesi): En eski ve doğru kaynaklara dayanarak Farsça'dan Türkçe'ye aktarılmış olan (bu çalışma), 6 cildin tamamını (ih-tiva etmektedir). Milli Eğitim Bakanlığı'nca 1941'de (basılmış), (o günden) bu güne kadar defalarca baskıları yapılmıştır.

Veled Çelebi'nin saydıklarımızın dışında kalmış daha bir çok yapıtları saklanmakta ise de Mevlâna ve mevlevilik mevzuunda olmadıkları için burada bildirmeye lüzum görmedik. Yalnız Prof. Dr. F. Nâfiz Uzluk, Türkçe çıkan dergilerde Veled Çelebi hakkında geniş ölçüde bildirmeler yapacağından söz etmektedir. Veled Çelebi'nin bütün yönleriyle kişiliğini açıklayacak bu yazıların kitap halinde basılmasını sabırsızlıkla bekliyoruz.¹⁰

Türk-İslâm mevzuları arasında özellikle Mevlâna ve Mevlevilik konusuna ilişkin çabaları büyük çaptadır. (Fakat) bu uğurda (yaptığı çalışmaların) büyük bir kısmı yayın alanına henüz getirilemedi. Ne kadar acıdır ki bu yüksek kişi, yazılarının tamamını ortada görmeden dünyasını değiştirdi.¹¹ [s.75]

(10) Feridun Nâfiz Bey'in, Veled Çelebi hakkındaki iki makalesinin haricinde böyle geniş bir çalışmasından haberdar değiliz.

(11) Kaynak: Prof. Dr. F. Nâfiz Uzluk, *Selâmet* dergisi, cilt I, sayı 2, sahife 12-13, Ankara, 1962. (ŞU) Veled Çelebi hakkında daha geniş bilgi için bkz. Yakup Şafak, -"Veled Çelebi İzbudak (Ölümünün 50. Yıldönümünde)", Türk Dili, Ankara, sayı:624, Aralık-2003, s.808-813.

EB'DEN KARA ÇADIR'A (Türklerde Çadır Kültürü ve Sanatı) -III-

Yörüklerin Evi Kara Çadır

Tatlı bayırlardan oluşmuş bir yaylada kurulmuş bir kara yörük çadırını sistematik olarak incelersek üç ana bölümden meydana geldiğini görürüz. Bunlar:

1- Çadır: Kara çadır örtüsü, deve, kara koyunyunu ile kıl keçi kılından çul tarzında bir dokumadır. Çul, seyrekle, gözenekli bir dokuma tarzıdır. Bu dokuma tarzında çadırın dışından içeriğini görmek mümkün olmazken, içeriden dışarısını görebilirsiniz. Bu gözenekli yapıyı görenler, kar, yağmur ve toz gibi tabiat unsurlarının rahatlıkla çadırdan içeri sızacağını sanabilirler. Oysa böyle bir tabiat olayına maruz kalacağını anlayan yörükler, mesela yağmurdan önce, bir süpürge yardımıyla çadırlarını suyla ıslatırlar. Sepelelen su çadırın gözeneklerini kapatacağından içeriye yağmur sularının, dolaşısıyla kar ve tozun da girmesini engellemiş olur.

Kara çadırın "çadır" adı verilen ana örtüsü çulhalıkta dokunur ve genellikle yedi kanattan meydana gelir. Bu kanatlar, 50 ila 70 cm enindedir. Kanatların boylarını ise yapılacak çadırın büyüklüğü tayin eder. Bu yedi kanat, kepenek dikişi de denilen çaprazlama dikiş ile birbirine tutturulur.

Yedi kanatlı çadır örtüsünün ortasından gelen dördüncü kanat, diğer kanatlardan biraz daha uzun dokunur. Böylelikle çadır kurulduğu zaman yan direkler hizasında 40-50 cm boyunda üçgen biçimli uzantılar elde edilir. Bu uzantılar, "epişik" denilen baş açıklık-

larının¹ üstünü örterler.

Çadırın üzerinde orta direğin kaldıracağı yere gelen orta kısımda orta kolan, yan direklerin kaldıracağı yerlere gelen kenarlarda yan kolanlar yer alır. Çadır kolanları yedi kanat çadıra en doğrultusunda dikilerek tutturulur. 15 cm eninde olan bu kolanlar da kara yün ve kıldan dokunmuşlardır. Bu kolanlar aynı zamanda direklerin çadır üzerine basacağı yerlerde direklerin itmesi ile zorlanacak çadır dokumasını takviye etmiş olurlar. Yedi kanat kara çadırın sona erdiği uç kısımlarında 15-25 cm boyunda püsküller bulunur. Bunlar çadırın süsleridir. Çadırın ön, arka ve yan taraflarını örten dokumalara "siti" veya "çadır eteği" adı verilir. Bunlar çadır çuluna göre daha seyrekle dokumalıdır. Bunlar da çul tekniği ile dokunurlar. Kara çadırın ön ve arka tarafını örten sitiller tek parça dokumalıdır. Bunlara "gergi sitili" denir. Yan sitiller ise iki parçalı ve üçgen biçimlidirler.

2- Direkler, çanaklar: Kara çadırı ayakta tutacak sistem direkler, çadır çanakları, bakalar ve bağlardan oluşur. Yörük çadırları genellikle üç direkli olmakla birlikte ailenin durumuna göre direk sayısında artış olabilir. Orta direk ve yan direkler gürgen, meşe, ardıc gibi ağaçlardan yapılırdı. Direkler doğrudan doğruya toprak zemine tespit edilir ve dikilerek çadır tavanını kaldırır- lar. Direklerin üzerinde kandil, sonradan gemici fenerleri ve gaz lambalarını veya nazarlık, süs eşyaları gibi küçük eşyaların asılabilmesi için askılar bulunur. Aşağıdan yukarı doğru incelen bu

(1) Çadırlarda pencere işlevini gören açıklıklar.

direklerin ortalama çapı 8-10 cm.dir. Diğerlerine göre daha uzun olan orta direğin boyu 2 ila 2,5 m. arasında olabilir. Bu rakamlar, çadırların yüksekliği hakkında da bize bir fikir verirler. Bazı çadırlarda direkler, özellikle de orta direkler çeşitli oyma veya kesme motiflerle bezenirler. Bu çadır sahibinin zevkine kalmıştır.

Direk yapılacak ağaç kuru, sağlam ve düzgün olmalıdır. Çadır çanağı, sekiz doğrultuda gerilen çadır örtüsü üzerine, direklerden gelen zorlayıcı kuvveti daha geniş bir satha yaymak ve böylelikle çadır dokumasının direkler tarafından zorlanmasını, delinmesini önlemek için ağaçtan yapılmış elemanlardır. Çanağın bir yüzünde direğin tepesine oturması için oyuk bir yuva bulunur. Çanaklar çadır çulunu tutar ve kaymasını önler. Kestane, şimşir, ardıç gibi ağaçlardan yapılan çanakların üzerinde direk yuvasının iki yanı çeşitli oyma motiflerle, çaprazlarla, zikzaklı su motifleri ile süslenir.

Kara çadırın direkleri ve çadır çanakları çadırın içinde yanan ocağın isinden zamanla kararır ve siyah bir renk alır.

3- Bakaralar, bağlar: Yedi kanat çadırın iki başında ve ortasında yer alan çadır kolanlarının uzantıları uç kısımlarında birer halka teşkil eden iki bağ ile sona erer. Bu halka bağlara **bakara** adı verilen yay biçimli ahşaplar geçirilir. Bakaranın üzerinde çadır bağlarının oturması için açılmış yuvalar bulunur. Epişik bağları veya baş bağları adı verilen bu bağlar, bakaranın iki başındaki yuvalara oturlar. Bakaralar gürgen, meşe, ardıç ağaçlarından yapı-

lır. Bakara, çadır ile çadırı toprağa çakılı kazıklara bağlayan gergin bağlar arasında bir mafsal işlevi görür. Daha sonrakı yıllarda ağaç bakaraaların yerlerine yuvarlak bükümlü üzenği demirleri de kullanılmıştır.

Çadırı kazıklara bağlayan bağlar saç örgüsü kıl urgan veya kolanlardır. Bunların yerine zincirler veya kendir urganlar da kullanılmıştır. Kara çadırın bağları **“ard bağı, ön bağı, yan bağı ve öksüz bağ”** diye adlandırılmıştır. Bu bağlar çatal çubuklarla yükseltilerek çadırın iki başında, ön ve arka yüzlerin ortasında yer alan çadır pencere aralıklarının veya asıl adıyla tütsü deliklerinin sürekli açık tutulması sağlanır. Çadır bağları bazan kazıklar yerine budanmış ağaç dallarına bağlanır. Bu dallar üzerine ağır taşlar konularak toprağa bastırılır. Direkler ve bağlar çadırın ayakta durmasını sağlarlar. Ancak çadırların kuruluşu esnekçedir. Rüzgârda, fırtınada veya insan eliyle çadır sallanabilir.

“Yörügün konduğu yer bayırla sırt...” söylemi bir darbı mesel haline gelmiştir. Bu aslında bir vakıanın dile gelmesidir. Gerçekten de yörüklerin çadır kurdukları yaylalar hep bayır, sırt alanlardır. Böyle yerler sürekli olarak esintili olduğu için çadırların esnek kuruluşu onların rüzgâr, fırtına karşısında dağılıp bozulmasını önler.

Kara Çadırın Kuruluşu

Yörük kervanı yaylağa gelince develer çöktürülüp yükler yıkılır. Çadır kurulacak alanın taşı toprağı, çalısı çırpısı temizlenir. Sonra çadır açılır yere serilir. Burkulmuş, dönmüş bakaralar,

bağlar düzeltilir, düğümler kontrol edilir.

Çadır bağları, çadırın yüksekliği dikkate alınarak ve çadır ayağa kalkınca bütün bağlar gergin duruma gelecek bir uzaklıkta kazıklara veya üzerine taşlar konularak bastırılmış dallara bağlanır. Önce orta direk çanağı ile birlikte yere serili çadır örtüsünün altında yerine getirilir ve kaldırılır. Bu durumda yerden biraz kalkmış olan çadırın altında, yine çanakları ile birlikte yan direkler yerlerine getirilir. Direkler hep birlikte dikilerek çadır ayağa kaldırılır. Bu sırada bağlar gerilmiş olur. Artık ayakta duran çadırın arka sitili ağaçtan yapılmış iğnelerle veya bir ucu halka şeklinde kıvrılmış demirlerle tutturulur. Arkası örtülmüş olan kara çadırın içerisine yataklar, çuvallar gibi ağır ve büyük eşyalar yerleştirir. Daha sonra ön ve yan sitiller yine ağaç iğnelerle veya demir millerle çadıra tutturulurlar. Genellikle çamdan yontulmuş ağaç iğneler 40-50 cm aralıklarla tutturulur.

Kara çadır örtüsünün püsküllü uçları gergi sitillerinin ve yan sitillerin üzerine sarkıtılarak serbest bırakılır. Çadırın sitiller üzerinde 10-15 cm.lik bu uzantılarına “**siğec**” denir. Siğec, çadırın direklerle yükseltile tepesi kısmından alçak yanlarına doğru yönelen yağmur sularının içeri girmeden sitiller üzerine, oradan da toprağa akıp gitmesini sağlar. Ön, arka ve gergi sitillerinin

yani çadır eteklerinin toprağa serilen uçları veya bu uçlara eklenen “**çadır tozluğu**” taşlarla bastırılarak sabitle-nir.

Artık bütün parçaları takılmış olan çadırın ön gergi sitilinin bir başı açık bırakılır. Burası çadırın giriş kapısı olur. Bundan sonra da çadırın içi döşenir.

Kara Çadırın Döşenmesi

Kara çadır içinin toprak zeminine ilk önce hasırlar serilir, sonra da keçeler... Yörük keçelerinde keçeyi yapan aşiretin hayvanları ne renk ise keçelerde de o renk hakim olur. Eski bir gele-neğe göre bugün bile kara koyun besleyen Karakoyunlu aşiretinin keçelerinde kara rengin ağır bastığı görülür.

Toprak zemine serilen keçeler, toprağın rutubetinin içeri yayılmasını önlerler. Keçelerin üzerine minder ve yastıklar atılarak “**oturmalık**” tabir edilen oturma köşeleri oluşturulur. Bu arada yörük arka yastıklarından kısaca söz etmeden geçemeyeceğiz. Şimdi de yerleşik hayata geçmiş yörük kızlarının çeyizlerinin en önemli eşyası bu halı yastıklarıdır. Yörük kızı halı yastıklarını tamamlamadan evlenmeye hazır hale gelmez. Bir düzüne olarak dokunan bu halı yastıklar, günümüzde hem desen hem teknoloji olarak eskilere nazaran farklılık arz ediyorlar. Şimdilerde bu halı yastıkların çözgüsünde pamuk ipliği kullanılmakta, halının yün ipleri yapay boyalarla renklendirilmektedir. Oysa geçmişte halı yastıklarda çözgüsünden argacına tüm iplikleri için yün kullanılmakta ve kök boya ile renklendirilmekteydi. İçine saman basılan bu halı yastıkların dikişleri de dokuması kadar önemliydi.

Çadırın bir tarafına da yörük yastısının en önemli ve ayrılmaz bir parçası olan çuvallar dizilir. Çuvallar içine konulan metain çeşidine göre erzak çuvalları, un çuvalları, esvap çuvalı gibi isimler alırlar. Yörük kadını hangi çuvalın içinde ne bulunduğunu çuvalın

lın üzerindeki **yanışa**² bakarak anlar. Bu çuvallara genellikle **ala çuval** denir. Yünden dokunan bu çuvalların her birinin adı vardır. **Alyanak, göklü, mü-müş, karaburun, un çuvalı, tırıl çuval, kıl çuval, kırkbudak, küflen, kılala, toplu çuval, dimni çuval** gibi isimlerle anılırlar. Çuvallar genellikle kara çadırın serin yayla rüzgârına dönük tarafına sıralanırlar. Böylece hem çadırlar poyrazını alır, hem de çadır soğuğa karşı korunmuş olur. Bazı çadırlarda çuvallar orta direk hizasında çadırın iç mekânını ikiye bölecek şekilde sıralanırlar. Bu sayede çadırın içerisinde iki ayrı yatma bölümü elde edilmiş olur.

Çadırın diğer bir tarafında heybe, su tuluğu, tulum yayık, kap kakac gibi eşyalar konur. Ocak, birkaç taşın yan yana getirilmesiyle oluşturulur. Genellikle kapı aralığının yakınında bulunur.

Yün yatak ve yorganlar, **yüklük** veya **yatmalık** adı verilen bir bucağa üst üste yığılırlar. Yüklüğün üzeri iham veya kilimle örtülür. Çadırın içerisi yörük kilimleri ile döşenerek renklendirilir.

Yörükler yemeklerini **mendir**³ üzerinde yerler. Mendir aynı zamanda içerisindeki yufka ekmekleri bir bohça gibi muhafaza eder. Yemek yeneceği zaman ortaya getirilip bu bohça açılır. Yörükler etrafına çepre çevre diz kırarak otururlar. Ekmek bir yana alınarak yemek olarak neler yenecekse hepsi mendirin üzerine sıralanır. Eskiden bu yer sofrasında sini kullanılmazdı. Yörükler mendire sıralanan bu yemekleri **“Herkes canının istediğinden yesin”** diyerek karışık olarak tüketirler. Bu arada enteresan bir husus da yörükler sulu olsun, susuz olsun yemeklerinde pek kaşık kullanmazlar. Özel bir şekilde yufkayı **sunak** yaparak yemeklerini **sunaklayarak** yerler. Söz mendirden açılmışken yörüklerin tembel ve haylaz çocuklar için söyledikleri bir atasözüne

(2) Motif

(3) Kilim tarzında alalı dokunmuş sofa örtüsü.

değinmeden geçemeyeceğiz:

“Su gölün, ekmek mendirin; yi-yin yi-yin gudurun.”

Çadırın iki başında ve yan direkler hizasında bulunan pencere işlevi gören açıklıklara ‘epişik’ adı verildiğinden daha önce söz etmiştik. Epışikler çadırın havalandırılmasını sağlarlar. Ayrıca yemek pişirilirken veya ısınmak için yakılan ateşin dumanı, yemeğin kokusu tütüsü bu deliklerden dışarı çıktığı için bu açıklıklara **tütsü deliği** de denir.

Eski bir yörük inancına göre orta direğe veya çadırın kapısına asılacak olan tılsım ya da nazarlık kötülöklere, sarımsak örgüsü de yılan çiyana karşı yörük evini koruyacaktır.

KAYNAKÇA:

BANARLI, Nihad Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB Basımevi, İstanbul, 1971.

_____, Türkçenin Sırları, Baha Matbaası, İstanbul, 1977.

DULKADİR, Hilmi, İçel’de Son Yörükler Sarıkeçililer, İçel Valiliği Yayınları, Mersin, 1997.

GÖKYAY, Orhan Şaik, Dede Korkut Hikâyeleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, MEB. Basımevi, İstanbul, 1976.

KADEMOĞLU, Osman, “Yörüklerde Üç Direkli Karaçadır”, I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1974.

KARPUZ, Prof. Dr. Haşim – ŞAFAK, Yard. Doç. Dr. Yakup, “Konya Mevlâna Dergâhı”, Yeni İpek Yolu, KTO, Ekim, 2006.

KURGAN, Şükrü, İzahlı Eski Metinler Antolojisi, Maarif Matbaası, Ankara, 1943.

VEFATININ 50. YIL DÖNÜMÜNDE YAHYA KEMAL BEYATLI

“Akademik Sayfalar”ın 13. 02. 2008 tarihli sayısında çok kıymetli hemşehrimiz Dr. Hasan Özönder’in “Aziz Şaire Adanan Yıl” başlıklı yazısını okuyunca dev şair Yahya Kemal Beyatlı’nın ölümünün 50. yıldönümü olduğunu ve 2008 yılının Kültür ve Turizm Bakanlığınca “**Yahya Kemal Beyatlı Yılı**” ilan edildiğini öğrendim. Bakanlığın bu tutumu çok takdire ve tebriğe şayan bir davranıştır. Üstad Dr. Hasan Özönder’in bu yazısı da onu tüm cepheleriyle tanıtan ve tarihe ışık tutan emsalsiz bir makaledir. Herkes mutlaka okmalıdır.

Adı üzerinde Kültür ve Turizm Bakanlığının asli görevi önce kültüre, saniyen de turizme hizmet etmektir. Kültürümüzün temel taşları olan şairleri, fikir ve sanat adamlarını, romancılarımızı ilim adamlarımızı gençliğe tanıtmak, onların eserlerini tekrar tekrar yayınlamak bu bakanlığın en öncelikli görevidir. Bu cümleden olarak bu yılı “Yahya Kemal Beyatlı Yılı” ilan etmesi çok yerinde bir davranıştır.

Dev şairin aramızdan ayrılması 50 yıl olmuş; ama o, şiirleriyle her zaman ve her an aramızdadır. Tüm şiirlerinin toplandığı ve beşinci baskısı yapılan “Kendi Gök Kubbemiz” isimli kitap

her zaman kütüphanelerimizin başköşesindeki yerini korumaktadır. Üstad her konuda şiir yazmıştır.”Süleymaniye’de Bayram Sabahı”, “Sessiz Gemi”, “Ses”, “Endülüste Raks”, “Vuslat”, “Mo-haç Türküsü”, “Akıncı” bunların en meşhurlarıdır.

Dev şair aynı zamanda büyükelçilik ve Milletvekilliği de yapmıştır. Milletvekili iken kendisine: “Ankara’nın nesini seversiniz?” diye sorulunca: “İstanbul’a dönüşünü” diye cevap vermiştir ki; o bir İstanbul âşığı, İstanbul sevdalısıdır. Park Otel’in boğaza bakan o şahane penceresinden seyrettiği İstanbul, onun sayısız şiirlerine ilham kaynağı olmuştur. Birçok tarihi zaferleri bir nakış işler gibi vezin ve kafiyeyle işlemiştir. İşte bunlardan birisi olan “Bir Başka Tepeden” başlıklı şiirini aşağıya alarak sözlerime son vermek istiyorum. Allah gani gani rahmet eylesin.

*Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul.
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul.
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer.*

*Nice revnaklı şehirler görülür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rü’yada
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.*

ŞİH HAYDAR PEKAŞIK (Âşık Abdal Haydar)

Fahri ÖZPARLAK

*İnşaat Yüksek Mühendisi
(İ.T.Ü.)*

Yeni İpek Yolu (Mayıs 2007, sayı 231) dergisinde “Türbe Önünde Evi Meram’da Bağı” başlıklı yazımda dedem Hacı Abdurrahman Hoca Efendinin Türbeönü’ndeki evine, Hacı Veyiszâde Mustafa Kurucu Hoca Efendi, Lâdikli Ahmet Efendi, Akşehirli Ahmet Hoca Efendi gibi pek çok ziyaretçisinin arasında fötr şapkasıyla Şih Haydar Pekaşık’ın da bulunduğunu belirtmiştim. Âşık Abdal Haydar, buyur edildikten sonra dedemin yanına oturur, fötr şapkasını çıkartır, dedemle Mevlevilik ve Bektaşilik üzerine konuşmalar yapardı. Kendisiyle bir konuşmamda: “Sen doğmadan, 22 Mart 1922’de Konya’ya gelen Atatürk’ün Mevlâna Türbesi ve Dergâh’ını ziyaretlerinde ben de karşılarında şiir okumuştum. Atatürk, bu müzik, sema ve şiir ziyafetinden sonra beni tebrik etti ve kucakladı” dedi.

Âşık Haydar Pekaşık’ı son olarak geçen sene –ölmeden az bir zaman önce Merhaba gazetesi köşe yazarlarından Ali Sait Öge ile Yeni Mahalle’deki evinde ziyaret etmiştik.

Ziyaretimiz sırasında kendisi bize oldukça samimi davranmış; gerek kendisinin gerek eşi Hediye Hanım ile çocuk ve torunlarının misafirperverliği bizi çok duygulandırmıştı. Bir asrı geçen yaşına rağmen hafızası berraktı. Yaşadığı olayları birebir anlatması gerçekten çok güzel ilginçti.

Abdal Âşık o günkü konuşmamızın sonunda, “Bana uzun ömürlü ol diye dua eden hocalarım Demirci Mehmet Ali Efendi ile Sıtkı Dede’nin duaları kabul oldu. Cenab-ı Hakk bana çok uzun ömür verdi. Ama ben bana verilen bu uzun ömrü hiçbir zaman boşa geçirmedim. Sizlere de tavsiyem odur. Vaktinizi

boşa geçirmeyin, ibadetinizi yapın, insanları sevin, yarın Cenab-ı Hakk’ın huzurunda başınız öne eğilmesin. Benim diyeceklerim bu. Bu kadar uzun yaşamam nedeniyle aileme çok yük oldum. Allah onlardan razı olsun.

Şih Haydar Pekaşık, (Abdal Âşık) 116 yıllık yaşamına Aslanlı Kışla Cad-desi, Yeni Mahalle’deki evinde geçen yıl veda etti.

Âşık Haydar. Yüzyılı aşan yaşamıyla asırlık bir çınar gibiydi. O, Osmanlı ile günümüzü birbirine bağlayan bir köprüydü adeta. 116 yıllık yaşamına çok şeyleri sığdırabilmiş. Çile ve sıkıntı dolu bir ömür. Sabır ve vefa örneği sergilemiş birisi idi.

Mevlâna gibi büyük bir şahsiyetin dergâhına yüz sürüp, Atatürk’e onu şiirleriyle anlatabilme güzelliğini yaşayan bu kişi, Mevlevi büyüklerinden el almıştır. Konyalıların gönlünde taht kuran

Hacıveyis Zade gibi bir zattan feyiz almak da onun ayrıcalığını ortaya koymuştur.

Şih Hasan Pekaşık, çağdaş âşıklerle da yakından ilgilenmiş, fırsat düştükçe onlarla buluşup görüşmüştür. Bunlardan biri Âşık Veysel olup, görüşmeleri 1967'de olmuştur. Çeşitli kaynaklardan alınan bilgilere göre; 1967 yılında yapılan II. Konya Âşıklar Bayramı'nda Konya Turizm Derneği, Âşık Veysel'i de Konya'ya davet etmiştir. Âşıklar Bayramı süresince Pekaşık, Âşık Veysel ile yakından ilgilenmiş, hatta onu evinde misafir etmiştir.

Âşık Haydar Şiirlerinde genellikle din, Allah, Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, On iki İmam, Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli, Hacı Veyselzade sevgisi temalarını işleyen Şih Hasan Pekaşık, "Âşık Haydar" mahlasını kullanmaktadır. Âşık Haydar, adeta bir eğitici durumunda olup, şiirlerinde insanlara nasihati öne çıkarmaktadır. Onun, her an haline şükreden bir tavrı vardır. Bu memnuniyeti de ilahi aşkı bulması, Mevlevi ve Bektaşî pirleriyle gönül birliği kurmasından dolayıdır. Zira o ilahi aşka onların vesilesiyle ulaşmıştır. Zaten birçok şiirinde kendisinin arayış içerisinde olduğunu, sonuçta kendisini bulduğunu dile getirmektedir.

Şiirlerinden Örnekler:

Erenler yolunda gitmek istersen
İkilikten geçip birliğe gelsene
Hakikat sırrına ereyim dersen
İkilikten geçip birliğe gelsene
Erenler sırrına ereyim dersen
Hakikat yoluna gideyim dersen
Marifete türlü manayı vereyim dersen
İkilikten geçip birliğe gelsene
Âşık Haydar! Hakka varayım dersen
Birlik noktasına varayım dersen
Âşıklar, sadıklar durağına varayım dersen
İkilikten geçip birliğe gelsene

*

Atatürk'ün huzurunda okuduğu şiir:

YA HAZRETİ MEVLÂNA

Senin aşkın kalbimde, Ya Hazret-i Mevlâna
Sıdk ile sığındım sana, Ya Hazret-i Mevlâna
Severim seni candan, Ya Hazret-i Mevlâna
Dilimdesin her anda, Ya Hazret-i Mevlâna
Sen bir ulu sultansın, gönüllere imansın,
Can evimde canansın. Ya Hazret-i Mevlâna
Dergâhına varalım, eşliğine yüzler sürelim,
Senden himmet alalım, Ya Hazret-i Mevlâna
Mevlâna'yı gördüm, ben de O'na âşık oldum.
Muradıma erdim ben de. Ya Hazret-i Mevlâna
Yeşil kubben görünür, Aşkın kalbime bürünür,
Âşıkların senindir, Ya Hazret-i Mevlâna
Seni gören rüyasında, meşk oluyor aşk yolunda,
Konya'mızın ortasında, Ya Hazret-i Mevlâna
Âşık Haydar dost sana, köle olsam kapına,
Senden himmet isterim, Ya Hazret-i Mevlâna

